

ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ

В статтє представлена модель організації личностно-орієнтованного педагогического образования, которое отвечает психологическим закономерностям формирования стойких личностных новообразований.

The article introduces the pedagogical education organization model according to the psychological regularities of the personality's standing mental new features formations.

Усталення особистісно-орієнтованої парадигми освіти закономірно приводить до зміни уявлень щодо цільових орієнтирів, змісту і організаційних форм підготовки педагогів. Сутнісною критеріальною ознакою особистісно-орієнтованого освітнього процесу є суб'єкт-суб'єктний характер взаємодії між його учасниками. Враховуючи це, а також те, що в особистісно-орієнтованому педагогічному процесі учитель виступає, перш за все, в якості фасилітатора позитивних особистісних змін дитини, професійна педагогічна підготовка передбачає пріоритетну спрямованість на формування у фахівців здатності до фасилітаційної (актуалізаційної суб'єкт-суб'єктної) взаємодії з учнями.

У вітчизняній і зарубіжній літературі (Р.Ассаджолі, Г.О.Балл, Р.Гармстон, Ю.Б.Гіппенрейтер, Х.Джайнотт, А.Ф.Копьєв, Г.О.Ковальов, М.А.Хазанова, Т.Д. Карягіна, О.М.Козлова, В.О.Орлов, М.Розенберг, К. Роджерс, Ф.Фанч, Д.Фрейберг та ін.) певною мірою окреслені психологічні детермінанти фасилітаційних дій, представлені окремі розробки щодо способів реалізації даного виду діяння – прийняття іншого, емпатичне слухання, конгруентність, діалогічна

інтенція... Сформульовані загальні методологічні підходи щодо діагностики фасилітаційних здібностей. Проте, в контексті професійної підготовки педагогів проблема розвитку особистісної здатності до фасилітації, формування навичок організації фасилітаційної взаємодії учителя з учнями недостатньо опрацьована. Серйозним недоліком системи підготовки учителів до реалізації особистісно орієнтованого освітнього процесу є невідповідність її структури психологічним закономірностям формування усталених поведінкових навичок і уподобань та стійких особистісних новоутворень. З психологічної точки зору необхідно розрізнити як мінімум три рівні засвоєння та подальшого використання особою тих вимог (соціально необхідних знань, умінь, навичок, тощо), які їй трансльовані соціальною ситуацією розвитку (системою освіти, зокрема):

Перший рівень («Знаю») – рівень поінформованості, засвоєння знань.

Другий рівень («Умію») – рівень практичного уміння використовувати набуту інформацію.

Третій рівень («Вчиняю так завжди») – рівень ціннісних уподобань щодо використання у власній життєдіяльності отриманих знань і відпрацьованих умінь, рівень самостійного ціннісного вибору певної поведінки. Ключовою умовою для стійкої модифікації поведінки (тобто «чиню так не під зовнішнім тиском, а тому, що маю власне бажання і переконання») є загальний позитивний характер досвіду самостійної реалізації сприйнятих ціннісних настанов в реальній життєдіяльності.

Ці три рівні можна розглядати і як три етапи усвідомленого формування стійких поведінкових навичок (професійної поведінки, яка відображує певну педагогічну позицію). І саме третій етап є етапом, на якому набуті позаособистісні знання набувають внутрішньо особистісної актуальності, стають ціннісним регулятором подальшої діяльності. Наведені положення мають велике значення в контексті підготовки учителя до реалізації особистісно орієнтованої освіти. Особистісно-орієнтована освіта

інструментально може бути реалізована за допомогою різних технологій, але в їх основі лежить особлива сукупність цінностей, нерозривно пов'язана з особистісним способом буття людини (К.Роджерс [2]).

Якщо співвіднести представлену тріаду з системою професійної підготовки педагогів, то перший рівень – то є етап традиційної трансляції і сприйняття інформації. На цьому етапі відбувається накопичення необхідних знань і формування абстрактних інтелектуальних умінь щодо професійної діяльності (інформаційний компонент професійної готовності). Другий рівень – являє собою етап дійового відпрацювання набутих знань в змодельованих ситуаціях. Це – тренінговий етап, який забезпечує становлення операційного компоненту професійної готовності. Третій рівень, то – етап використання знань і умінь в реальних ситуаціях самостійної професійної діяльності. На цьому етапі учитель повсякденно робить вибір щодо доцільності використання опанованої під час навчання нової професійної поведінки. На цей вибір, вибір реального життя, впливають чимало факторів. І саме цей вибір залишається практично поза впливами організованої педагогічної освіти.

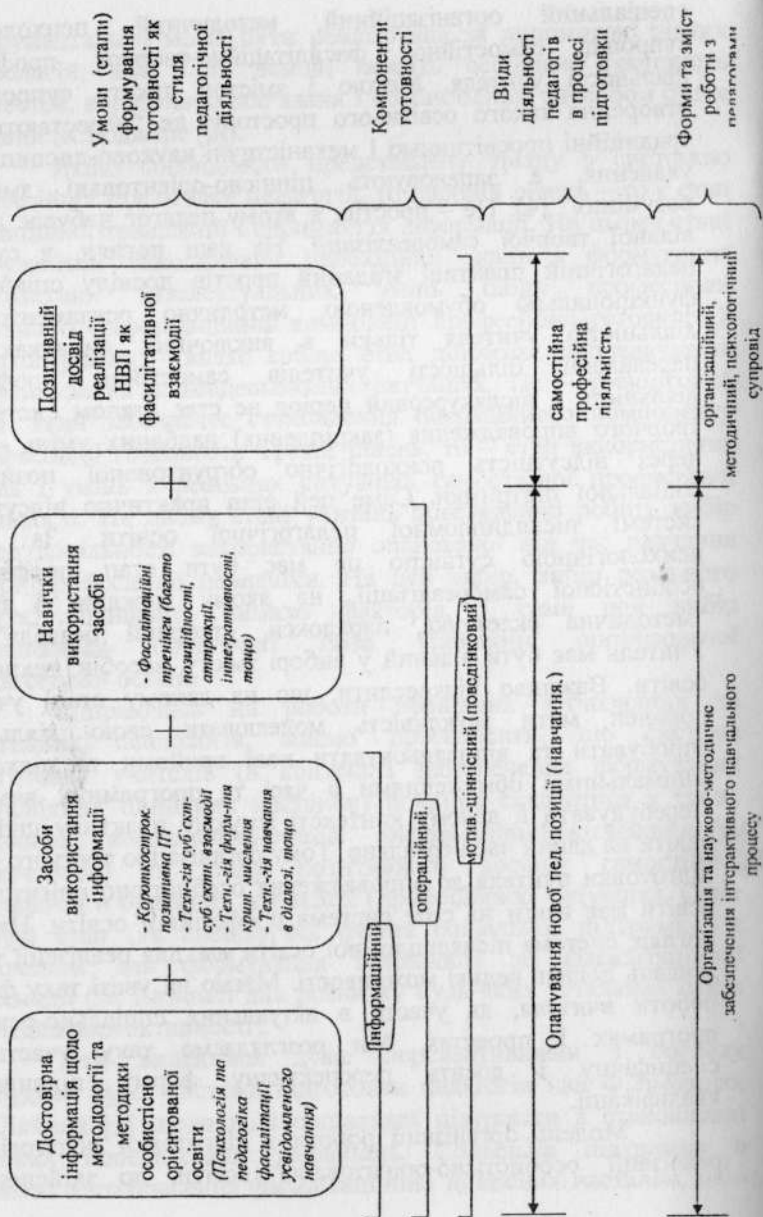
Спираючись на роботи провідних вітчизняних та іноземних психологів, маємо проголосити, що система підготовки учителів (в контексті забезпечення формування відповідних ціннісних настанов) повинна складатися з трьох основних компонентів-етапів: інформаційно-мотиваційного, навичкового та етапу позитивного досвіду самостійної діяльності в буденних життєвих (професійних) ситуаціях. Саме третій етап (як специфічна форма соціальної підтримки) є ключовим для формування готовності до фасилітаційної взаємодії (як і взагалі для розвитку будь-яких усталених форм поведінкової активності).

Нам видаються дуже перспективними з погляду побудови такої системи підготовки педагогів ідеї Ф.Зімбардо, М.Ляйппе [1] щодо ролі соціальної підтримки в становленні стійких поведінкових уподобань. Соціальна підтримка в контексті становлення фасилітаційних ціннісних настанов, це –

спеціальний організаційний, методичний, психологічний супровід самостійної фасилітаційно-творчої професійної діяльності учителя. Метою і змістом такого супроводу є створення такого освітнього простору, де “перестануть діяти традиційні просвітницькі і механістичні науково-дисциплінарні уявлення, а запановують ціннісно-орієнтовані змісти і розуміння” [4]. Це – простір, в якому педагог набуває досвіду вільної творчої самореалізації. На наш погляд, в сучасній педагогічній практиці згаданий простір досвіду співпадає з функціонально обумовленою, методично регламентованою діяльністю учителя тільки в виключних випадках. Для переважної більшості учителів самостійна професійна діяльність в післякурсний період не стає етапом системного творчого впровадження (закріплення) надбаних умінь – саме через відсутність психологічно обґрунтованої позитивної соціальної підтримки. Саме цей етап практично відсутній в системі післядипломної педагогічної освіти. За своєю психологічною сутністю це має бути етап професійно-особистісної самореалізації, на якому можливі і бажані “методична еkleктика, парадокси, «творчий безлад»” [4]. Учитель має бути вільний у виборі змісту, засобів, технологій освіти. Важливо підкреслити, що на даному етапі учитель повинен мати можливість моделювати свою діяльність, апробувати та відпрацьовувати нові прийоми та підходи з мінімальними обмеженнями в часі та програмних вимогах. Перебудувати в даному контексті існуючу практику шкільної освіти на даний час нереально. Тому організацію третього етапу підготовки вчителя до впровадження особистісно орієнтованої освіти має взяти на себе система професійної освіти. На наш погляд, система післядипломної освіти має для реалізації таких завдань досить великі можливості. Маємо на увазі таку форму роботи вчителя, як участь в актуальних соціально-освітніх програмах і проектах. Ми розглядаємо таку участь як специфічну і досить перспективну форму підвищення кваліфікації.

Модель організації роботи з підготовки педагогів до реалізації особистісно-орієнтованої освіти, до здійснення

*Система роботи з педагогами з формування
готовності до фасилітаційної взаємодії з учнями*

педагогічного процесу як фасилітаційної взаємодії учителя з учнями, представлено на схемі в кінці статті. Така система роботи з підвищення кваліфікації педкадрів реалізується в Севастопольському ІПО впродовж останніх років, її ефективність доведена результатами об'єктивних соціально-психологічних досліджень та експертних педагогічних оцінок.

У даний час виключно актуальною є подальша розробка і впровадження в практику психологічно доцільних способів підготовки і підвищення кваліфікації педагогів, перш за все тих, хто налаштований на розвиток творчої особистості дитини.

Література:

1. Зимбардо Ф., Ляйппе М. Социальное влияние. – СПб.: Изд-во «Питер», 2000. – 448с.
2. Роджерс К., Фрейберг Д. Свобода учиться. – М.: Смысл, 2002. – 527с.
3. Miller G.D., Pritscher C.P. On Education and Values. In Praise of Pariahs and Nomads // Value Inquiry Book Series. – Voume 34. – Amsterdam – Atlanta: RODOPI, 1995.